

Toespraak Gerdi Verbeet

Conferentie 1WO2: jongeren en de toekomst
van herdenken

Amersfoort, 14 mei 2016

Dames en heren,

Goed dat ik u allemaal hier samen zie op deze bijeenkomst van de werkgroep 1WO2.

Eén WO2 – de naam geeft precies aan wat het doel is van deze conferentie: een duurzame verbinding tussen al die organisaties van oorlogsgetroffenen met hun vele vrijwilligers die zich er voor inzetten om de herdenking van de Tweede Wereldoorlog levend te houden, zowel die in Europa als in Azië.

Een maand geleden organiseerden we het eerste jaarcongres van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Toen is de eerste stap al gezet door vijf organisaties: het NIOD, de Oorlogsgravenstichting, de samenwerkende musea en herinneringscentra, de Liberation Route Europe en het Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Vandaag zoeken de hier aanwezige vrijwilligersorganisaties, naar ik begrepen heb, ook die verbinding met de oprichting van een samenwerkingsverband onder de naam: Netwerk 1WO2.

De herdenking van de Tweede Wereldoorlog in Nederland leeft.

We zagen dat op 4 mei, toen 20.000 mensen op de Dam ademloos luisterden naar Ahmed Aboutaleb en vier en een half miljoen kijkers de gebeurtenis volgden op tv.

Door het hele land vonden honderden herdenkingen plaats – en er waren weer meer bezoekers dan vorig jaar.

We zagen het ook op 15 augustus vorig jaar bij de herdenking bij het Indisch monument in Den Haag. We zagen het op 25 februari bij de 75^e herdenking van de Februaristaking.

Bij beide herdenkingen was de Koning aanwezig en beide herdenkingen waren live op televisie.

Uit het Nationaal Vrijheidsonderzoek blijkt dat negen op de tien Nederlanders op 4 mei stilstaan bij de herdenking – bijna allemaal nemen ze de twee minuten stilte in acht.

Voor de meeste ondervraagden geldt: zolang er in de wereld oorlog en onderdrukking bestaat, is de herdenking op 4 mei en de viering op 5 mei actueel.

En samen met Ahmed Aboutaleb neemt ook een groot deel van de nieuwe Nederlanders tegenwoordig op één of andere manier deel aan de herdenking.

Als teken van het feit dat ze zich echt Nederlander voelen.

De herdenking leeft en daar mogen we trots op zijn.

Toch moeten we blijven nadenken over de vraag, hoe we de herdenking het best vorm kunnen geven in veranderende tijden. Hoe herdenken we, als er straks niemand meer leeft die het zelf heeft meegemaakt?

Zoals Arnon Grunberg schreef in zijn Voetnoot op 4 mei:

‘Nu er nauwelijks nog ooggetuigen leven, moet de nadruk liggen

op kennisoverdracht. Als je niet weet wat je herdenkt, herdenk je niets.'

Met andere woorden: hoe dragen we de kennis over aan de jongeren, hoe zorgen we dat onze jongeren betrokken blijven? Dat is terecht het hoofdthema van vandaag.

De Tweede Wereldoorlog kent zoveel aspecten. De grote gebeurtenissen: het uitbreken van de oorlog, de bombardementen, de razzia's, de zeeslagen zoals die in de Javazee, de Jodenvervolging, het buitenspel zetten van de democratie en de strijd van de geallieerden om de bevrijding.

De grote, indringende verhalen van mensen die het zelf hebben beleefd: die de geluiden kennen van de oorlog, de stank, de dood en de ellende van een concentratiekamp, de angst en opgejaagdheid van het leven buiten de kampen. En de kleine verhalen die alleen bekend zijn binnen families: verhalen van honger, van beelden die je nooit meer vergeet, van angst.

Toch zijn het vaak die kleine verhalen die het meest aanspreken. Toen ik voorzitter was van de Tweede Kamer nodigde ik voor de herdenkingen op 4 mei en op 14 augustus altijd iemand uit die mij zijn of haar persoonlijke verhaal had verteld.

De onderduiker meneer Van der Knaap. De vrouw van de zendeling Van der Niet die geïnterneerd was in Tjideng in Batavia.

De zoon van Johannes Post, de verzetsstrijder die een distributiekantoor had overvallen en in 1944 is gefusilleerd.

Jan van Wagtendonk, die zijn vader en zijn kleine broertje verloor - de vader is geëxecuteerd, het broertje overleefde het vrouwenkamp op Java niet.

Het zijn die verhalen die het grote, bijna niet te omvatten beeld van de oorlog terugbrengen tot iets bevattelijks, tot iets wat je je kunt voorstellen.

Met die verhalen krijgen de slachtoffers namen en gezichten.

Het zijn juist die verhalen waar jongeren naar luisteren, die hen – al is het maar een beetje - laten beseffen hoe het was.

Zeker als ze versterkt worden met beelden. Een bezoek aan een oorlogsmuseum, een fusilladeplaats, een onderduikadres.

Ik weet zelf nog elk detail van de reizende tentoonstelling over de Holocaust die ik zag toen ik tien was. De foto's. De voorwerpen. De gestreepte kampkieren aan een hangertje.

Ik kan het nog uittekenen.

Zo willen we de jongeren boeien en bij de herdenking betrekken. Met verhalen en beelden, met strips en filmpjes en websites.

Met projecten zoals Adopteer een Monument of een Oorlogsgraf maar ook met een eigen herdenking in Madurodam zoals die op 4 mei voor het eerst werd gehouden.

Want juist voor jongeren is aandacht voor herdenken zo belangrijk.

Het gaat om een deel van de geschiedenis van het land waarin ze wonen.

Het gaat vaak ook om een deel van de geschiedenis van hun eigen familie.

Maar uit ons Vrijheidsonderzoek blijkt ook dat jongeren de actualiteit van vandaag een belangrijke reden vinden om te herdenken.

Er worden nog steeds oorlogen gevoerd en Nederlandse militairen worden ingezet bij vredesmissie en riskeren hun leven daarbij voor de vrijheid van anderen.

‘Daarom is het belangrijk voor jongeren om te herdenken.

Maar misschien vooral wel vanwege het besef wat het is

om in vrijheid te leven: dat je naar school mag,

dat je veilig buiten kunt spelen en dat je zelf mag weten

met wie je omgaat. En dat dat niet vanzelf spreekt.

Dat geldt voor alle jongeren, maar misschien nog wel net iets meer voor de kinderen van ‘nieuwe Nederlanders’.

Ik ben soms geschokt om te merken dat mensen die elders zijn geboren maar al vele jaren in Nederland wonen geen idee hebben van de betekenis van de Tweede Wereldoorlog, noch van de dagen waarop we deze herdenken.

Zij niet, maar vaak ook hun kinderen niet. We slagen er dus niet altijd in om de aansluiting met hen te vinden, hen te bereiken met onze

boodschap. En ik vind dat we ons dat moeten aantrekken;

dat we onze hersenen moeten kraken om te bedenken hoe dat dan wél moet.

En dan kom ik aan de belangrijke reden waarom we vandaag bij elkaar zijn. Elk jaar weer vragen de duizenden basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs die ons land telt om versterking van hun lessen over de oorlog.

De kinderen hebben de feiten geleerd, ze hebben een herdenkingsplaats bezocht – maar ze zouden ook graag iemand

in de klas horen spreken voor wie de oorlog veel meer is dan geschiedenis. Omdat dat indringender en aansprekender is – ook voor jongeren die zich tijdens de gewone lessen wel eens onttrekken aan wat er gezegd wordt. En aan die verzoeken kunnen we alleen voldoen als we samenwerken.

Het comité zal zich er de komende jaren voor inzetten om speciale doelgroepen op te zoeken en ze te betrekken bij ons gezamenlijk werk. We willen het middelbaar beroeps onderwijs, de ROC's, benaderen met de vraag zich persoonlijk in te zetten, als vrijwilliger, bij herdenkingen of bij het vieren van de vrijheid.

We willen jongeren van allerlei pluimage de kans geven een rol te spelen. Aan hun kennis van sociale media kan ik niet tippen.

Ik zou het zo mooi vinden als we elkaar vandaag kunnen vinden op die verbinding. Als u, de vrijwilligersorganisaties, verenigd in het Netwerk 1WO2 de samenwerking zoekt met de professionele organisaties verenigd in het Platform Herinnering WO2 zou dat heel waardevol en zinvol zijn. Dat zou een samenwerking zijn die de rijkdom van het brede palet aan organisaties respecteert.

Want het belang daarvan is voor mij onomstreden.

Er is veel dat we met elkaar delen, maar er zijn ook dingen die je alleen kunt delen met mensen die precies weten waar je over praat. Die verscheidenheid is een kracht en de bron van inzet van al die vrijwilligers. Maar we staan nog sterker als we ook soms dingen samen doen.

Ik hoop dat deze dag ons een stapje verder brengt naar die samenwerking.

Tot slot. Het Nationaal Comité heeft dit jaar een Denkboek uitgegeven dat 200.000 kinderen in groep 7 vertelt over de Tweede Wereldoorlog en over 4 en 5 mei.

Wat gebeurt er precies op de Dam en wat herdenken we eigenlijk? Aan dat Denkboek heeft ook de Koning een bijdrage geleverd.

En hij schrijft: vrijheid kun je niet zien en niet vastpakken, maar vrijheid is het mooiste dat we samen hebben.

Daar sluit ik mij geheel bij aan.